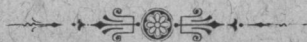

Leto **XVII.**

Številka **3.**

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik :

DR. DANILO MAJARON.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna Tiskarna“.

1901.

VSEBINA.

1. <i>K. W.</i> : Kako pridemo pri pravosodstvu o prestopkih kazenskega zakonika do višje dovršenosti? . . .	65
2. <i>Dr. I. Robida</i> : O presodnosti normalnega človeka . . .	71
3. Iz pravosodne prakse. Civilno pravo.	
<i>a)</i> Tožbo na uveljavljenje zastavne pravice za terjatev, ki presega znesek 1000 K, je moči vložiti pri okrajnem, vsled §-a 81 j. n. pristojnem sodišču, v čigar okolišu leži nepremičnina, ako se s tožbo združi tožba na plačilo iste terjatve . . .	76
<i>b)</i> Kako pravno razmerje je med lastnikom krčme in osebo, kateri je izročil stanovanje, krčmarske prostore in opravo ter hlev v prasto porabo proti temu, da mora točiti njegovo vino in pivo za malo odškodnino?	78
<i>c)</i> Oče dá nedoletnega sina v pouk mojstru in se obveže plačati konvencijonalno kazen, ako bi sin pred določenim časom zapustil pouk; ko se to zgodi, je li dolžan plačati?	80
<i>d)</i> Svi c. kr. sudovi u Istri dužni su primati podneske spisane u slovenskom jeziku	82
Kazensko pravo.	
Govor duhovnika po končani pridigi, če se bavi s časniškim člankom, ni bogoslužno opravilo.	
K §-u 303 kaz. zak.	84
4. <i>Dr. I. Z.</i> : Zora puca — bit će dana. (Dopis.)	87
5. <i>Dr. Alois Pražák</i> †	89
6. Književna poročila	92
7. Razne vesti	94

Slovenski Pravniki.

Leto XVII.

V Ljubljani, 15. marca 1901.

Štev. 3.

Kako pridemo pri pravosodstvu o prestopkih kazenskega zakonika do višje dovršenosti?

Piše K. W.

Podati hočemo nastopno nekaj vodil za pravosodstvo o prestopkih in sicer s praktičnega stališča. Prestopke smatrajo danes osobito višji krogi za zelo važen del pravosodstva, in skrb sodne uprave meri na to, da se tej stroki posvečujejo izkušeni sodniki in tako judikatura povzdigne na ono višino, katero zahteva stvar sama. Tu ne gre samo za gmotne koristi, marveč pomisliti moramo, da se človeške slabosti pokažejo prav na to stran v svoji nepremagljivi sili; čast posameznika se višje ceni, nego vse drugo in po vsej pravici zahteva vsakdo, ki ima priliko priti v dotiko s kazenskim zakonom, da se mu podeli povsem pravica.

Namen tega spisa je, da se v prvi vrsti naši mlajši pravniki seznanijo z judikaturjo o prestopkih, ker se bode njim stopivšim v sodno službo najprej baviti s to važno stroko pravosodstva. A tudi starejši sodniki in drugi organi za pospešitev pravosodstva, odvetniki, notarji i. t. d. najdejo znabiti v naših »ekskurzih« marsikatero dobro zrnice, da je lahko porabijo pri izvrševanju častnega svojega poklica toliko za večji ugled stvari same, kolikor tudi v splošni prid udeležencev. Povdarjajmo naj še, da nabrano gradivo globoko sega v praktično življenje; vzeti so namreč posamezni slučajji iz sodne prakse domačih sodišč in njih važnost se lahko meri po tem, ker so že prekoračili mesto »kritične kontrole« v višji instanci in ker deloma tudi ljubljansko prizivno sodišče samo v njih izreka svoje mnenje, kako se naj prepreči napačna uporaba zakona.

Toda začnimo!

I.

a) Mnogokrat se razsodba pri prestopkih zoper telesno varnost po §-u 411 kaz. zak. tako glasi, da je *A* kriv, ker je okvarjenca *B* nalašč udaril z nekim orodjem na ta ali oni del telesa in mu s tem prizadejal lahke telesne poškodbe. Takšno ustanovljenje dejanskega stanu pa ne zadostuje po smislu §-a 411 kaz. zak., kajti zakon zahteva, da je lahka telesna poškodba za seboj pustila vidne znake in nasledke in je torej potrebno, da se te dejanske okolščine tudi izrazijo v izreku sodbe.

Neko sodišče je tri obtožence obsodilo radi prestopka po §-u 411 kaz. zak., storjenega s tem, da so okvarjenca *B* nalašč napadli, ga topli in mu tako več lahkih telesnih poškodb prizadejali. Niti iz razpravnega zapisnika niti iz razlogov razsodbe pa je bilo posneti, kateri izmed obtožencev je prizadejal okvarjencu *B* bodi si eno ali drugo onih mnogobrojnih lahkih poškodb, katere je imel na životu. Vendar pa je obtoženca po §-u 411 kaz. zak. le moči obsoditi, ako se dokaže, da je on okvarjencu zares tudi prizadejal takšno poškodbo, ki je za seboj pustila vidne znake in nasledke.

Tukaj nikakor ne velja načelo §-a 157 odst. 2. kaz. zak., namreč da že samo položnje roke na okvarjenca zadostuje, da je dotični storilec za telesno poškodbo odgovoren. Mogoče je sicer, da se obsodi več storilcev po §-u 411 kaz. zak. z ozirom na § 5 kaz. zak., ako se tudi ne more dokazati, kateri izmed storilcev je prizadejal okvarjencu bodi si eno ali več telesnih poškodb, vendar je pri tem potrebno, da se takšna sokrivda, ako je dognana, tudi izrazi v razsodbi in njenih razlogih.

b) V nekem slučaju sta bila dva človeka obsojena po §-u 431 kaz. zak., ker sta pri cerkveni slavnosti z žvepljenkami sprožila topiče. V razlogih sodbe se ni omenilo in povdarjalo, zakaj se je iz tega načina streljanja sklepalo, da utegne nastopiti kakšna nevarnost za tuje ljudi. Obsodba bi se pa pač le dala opravičiti iz razlogov, ker sta obtoženca ravnala proti predpisu c. kr. deželne vlade kranjske z dne 6. decembra 1892

št. 15372, št. 21 dež. zak. s tem, da nista prosila dovoljenja pri občinskem uradu, in ker nista ničesar ukrenila za odvrnitev morda preteče nevarnosti.

Po §-u 431 kaz. zak. se naj vsako v §-u 335–337 kaz. z. omenjeno dejanje ali opuščenje kaznuje tudi tedaj, kadar ni nobene škode. Treba je torej že v izreku sodbe povdarjati, da je storilec iz svojega dejanja ali opuščenja že po naravnih, vsakomur lahko umevnih nasledkih i. t. d. mogel sprevideti, da utegne nevarnost za življenje i. t. d. povzročiti ali povečšati. Potemtakem pa ne zadostuje, ako se v sodbi izreče, da je *A* kriv prestopka zoper telesno varnost po §-u 431 kaz. zak., storjenega s tem, da je *B-a* tako od sebe porinil, da je le-ta z glavo »ob zid zadel, ne da bi se pri tem poškodoval«; — marveč treba je sodbo tako formulirati, kakor gori navedeno. Napačno je tudi, ako se dejanje v sodbi označi in potem samo pristavi: »tedaj dejanje povzročil, vsled katerega je bila telesna varnost poškodovanega v nevarnosti« in enako.

c) V neki kazenski stvari se je dejanje ovadenca, ki je na tujem lovišči prijel nastreljenega zajca in si ga prilastil, kvalifikovalo za prestopok goljufije; prav tako tudi v drugem slučaju dejanje ovadenca, ki je na paši vzel do polovice snedenega zajca in ga položil na voz z namenom, da si ga pridrži. — V obeh slučajih se je kazenski zakon krivo uporabil; divjačina, ki se nahaja na tujem lovišči — bodisi živa ali mrtva — je smatrati, da jo poseduje dotični imetnik lovišča, a nikakor je ni moči imeti za izgubljeno stvar; prilastitev takšne divjačine v lastni dobiček je očitno tatvina.

A je bil tuj zaklenjen kovčeg, ki ga je imel v shrambi, siloma odprl in iz njega vzel obleko vredno nad 10 K radi svojega dobička. Takšno dejanje ustanovi hudodelstvo tatvine po §§-ih 171, 174 II. d kaz. zak., vendar je neko sodišče *A-ja* krivo obsodilo samo radi prestopka po §-u 461 kaz. zak.

d) V neki razsodbi se ni navedlo dejanje in njega kaznivost (§ 260 št. 1 in 2 k. pr. r.), ampak samo izreklo, »da je obtoženec nekega dne krompirja za 10 kr. vrednega ukradel.« Pozabilo

se je dalje čisto, da morajo razlogi v smislu §-a 270 k. pr. r. trojno obsegati: *a)* da se ob kratkem, a vendar določno pové, katera dejstva so se za dokazana smatrala; *b)* da se navedejo razlogi za to, in zakaj se druge trditve niso upoštevale in *c)* da se navedejo preudarki, ki so uplivali na razsojo pravnega vprašanja. Potemtakem je proti zakonitim predpisom, ako se v razlogih samo bere: »krivdorek se upira na priznanje obtoženca in izpovedbe prič *C, D* i. t. d.« V tem oziru opozarjamo na pouk v naredbah just. minist. z dne 9. februarja 1880 št. 1693 in dne 15. februarja 1883 št. 1254.

Mnogokrat so v razsodbah radi prestopka po §-u 460 k. z. navedeni v sodnem tenorju paragrafi 172, 173, 175 II. *a* k. z. in še drugi poleg §-ov 171 in 460. V vseh teh slučajih šlo se je samo za tativine, katere, kakor zakon (§ 460) pravi, niso kaznive po predpisih §§ 172—176 k. z. kakor hudodelstvo; torej je čisto nepotrebno, da se v sodbi navajajo gori omenjeni §-i.

e) Zakon zahteva za kaznivost poskusa (§ 8 k. z.) to, da se započne dejanje, ki vodi k pravemu doprinešenju čina, in tako izključuje vse ono, kar ne služi za pripravo in je še kazni prosto. Jasno je torej, da navedba dejanja, s katerim se notranja volja storilčeva prikaže v zunanost, samo ob sebi še ne zado-
stuje, marveč izraziti je izrecno, da se to dejanje kaže takšno, »ki vodi k pravemu doprinešenju nameravanega kaznivega čina.« Nikakor ni odobravati, ako se v dotičnem delu razsodbe uporablja besedilo: »je vzeti nameraval« ali kaj enakega.

Tudi ta izrek v sodbi je napačen: »*A* je kriv prestopka tativine po §§ 171, 174 II. *l*, 237, 269 in 270 k. z., storjenega s tem in se obsodi po §-u 270 k. z. v zapor« Sodba mora izreči, kakšno dejanje se je storilo, in obsegati vse zakonite znake dotičnega hudodelstva. Obsodba pa se ni izrekla radi prestopka dotičnih paragrafov o hudodelstvih, marveč le radi prestopka po §-u 237 in 269 k. z. Razsodbo bi bilo tako formulirati: »*A* je kriv, da je v tatvinski tovaršiji radi svojega dobička . . . in se obsodi radi tako zakrivljenega prestopka po

§§ 237 in 269 k. z. v smislu § 270 k. z. v kazen . . . « V razlogih bi bilo šele dokazati, da ustanovi dejanje v subjektivnem in objektivnem obziru kako hudodelstvo.

f) Pogostem se dejanje v sodnem izreku napačno kvalifikuje za prestopok po §-u 487 k. z., namesto po §-u 491 k. z., kajti grdenje nasproti zasebnemu obtožitelju, — ako se dokazanim smatra, »da je kradel in goljufal i. t. d.« ne da bi se navajala določena dejstva — vsebuje očitvidno prestopok po §-u 491 k. z.

V nekem slučaju je bil obdolženec obtožen radi besed »slepar, volk, ti si mi požrl par sto goldinarjev« po smislu §-a 487 k. z., a oproščen. Ta od sodnika samega storjena kvalifikacija je napačna; pravilno bi se morale besede tolmačiti za prestopok po §-u 491 k. z. (obdolžitev zaničljivih lastnosti ali sramotenje, ne da bi se navajala gotova dejstva).

Sodišče je obsodilo obtoženca radi inkriminovanih besed: »goljufica, si me za $\frac{1}{4}$ litra vina goljufala« v dvojnem oziru po smislu §§ 496 in po 491 k. z. Pravilno pa je bilo takšno, »v jedni sapi« izrečeno sramotenje le kvalifikovati po §-u 491 kaz. zak. V vsakdanjem življenju se enaki slučaji čestokrat pripetijo in da se stvar zakonu primerno presodi, opozarjamo sodnike na jako poučljivo razsodbo c. kr. najvišjega in kasacijskega sodišča z dne 12. februarja 1895 št. 1897 (št. 1145 odločeb v ukazniku just. min.).

g) V kazenski stvari se je dognalo: Hlapec *A.* je prevažal dne 27. julija vsled priprege prtljago diviz. topničarskega polka št. 3 iz mesta *N.* v Ljubljano; na vozu je zaostal — ne ve se kako — ponošen plašč in bela artilerijska jopica, približno vredna 4 for.; te vojaške obleke je *A.* nazaj na svoj dom vzel in potem nekemu gostaču *I.* za 1 gold. prodal. *A.* se je s tem zagovarjal, da je omenjeno obleko pozabil na vozu, na katerem se je v Ljubljano peljalo več vojakov in nekaj sená; omenil je še, da je že v Ljubljani to zapazil takrat, ko je konja v hlev postavil in šel k vozu po seno. Sodnik je hlapca *A.* spoznal krivim prestopka goljufije po §§ 197, 200 in 461 k. z., kupec

I. pa je bil obsojen po smislu §-a 474 k. z. — Na obe strani se je zakon krivo uporabil, ker se iz vseh okolščin razvidi, da lastniki niso erarskih oblek (montur) izgubili (sploh pa je kupovanje ali prilastitev tacega blaga že po specialnih predpisih vsakteremu prepovedano) ter še sploh niso prišli iz posesti. Očividno vsebuje dejanje hlapca *A.* prestopok tatvine, kupca *I.* pa je bilo kaznovati po §-u 477 k. z., nikakor pa ne po §-u 474 kaz. zak.

V drugem slučaju kupil je kovač *A.* za 10 kr. od 12letnega fanta *B.* več oklepkov (Klammer), s kojimi so bile pritrjene ograje na okrajni cesti. *A.* je bil obsojen in kaznovan radi prestopka po §-u 474 k. z.; pravilno bi se ga bilo pa moralo obsoditi v smislu §-a 477 k. z.

h) Sodišče obsodilo je obdolženca *A.* radi tega, ker je streljal v bližini hiš in hlevov, po §-u 459 k. z. in zajedno tudi še radi prestopka po §-u 36 orož. patenta. Kazen se je odmerila po §-u 36 naved. pat., akoravno je glede prestopka po §-u 459 kaz. zak. uporabiti ostrejšo kazen v smislu §-a 453 k. z.; z ozirom na § 267 k. z. bilo je torej kazen odmeriti po §-u 453 kaz. zak.

i) Večinoma se tedaj, kedar se nasproti obtožencem izreče ukor po smislu §-a 419 k. z., čita samo v razpravnih zapisnikih, da se ostro pokarajo, a ne izda se nobena rabsodba. To postopanje je napačno, kajti sodnik je v navedenih slučajih že s odil o dejanju samem, katero je bilo pod obtožbo, in izrekel, da je obtoženec prekršil zakon. Tako je že tudi kazen izrekel; kazen pa je moči izreči le v obliki rabsodbe (§ 260 št. 1—4 k. pr. r.). O tem ni dvomiti, da je tudi »pokaranje« zares kazen, akoravno se v §-u 240 k. z. med kaznimi ne navaja; kajti že marginalna rubrika k §§ 414 in 415 k. z. na to kaže, da je »karanje« kazen, a to se še bolj natančno iz tega razvidi, da je v §-u 415 k. z. govor o kazni, katere tudi omenja § 414 k. z.; v le-tem pa ni najti drugih »kazni« nego »opomine in kvalifikovano pokaranje«.

j) V nekem slučaju je oprostilo sodišče 11letnega cigana *A.* obtožbe radi tatvine z motivacijo, da nasprotje tega, kar obtoženec sam gledé svoje starosti navaja, ni dokazano, marveč da že zunanjo obličje kaže, da še dotičnik 14. leta svoje dobe ni prekoračil in je torej oprostitev v smislu § 259 št. 3 k. pr. r. opravičena. Ti razlogi pa niso utemeljeni; kajti že v žendarmski ovadbi je bilo popisano, da je v zaznamku ciganov najti samo jednega cigana tega imena *A.*, a ta je že 15 let star; potemtakem bila je vsekakor dvomljiva starost ovadenega cigana in sodišče bi bilo moralo starost dognati po poizvedbah (krstnem listu) in ako bi se pokazalo, da je storilec še nedorasel, bilo bi kazenskopravno postopanje ustaviti brez razsodbe in kaznovanje prepustiti političnemu oblastvu.

(Dalje prih.)

O presodnosti normalnega človeka.

Piše dr. I. Robida, ordinarij dež. blaznice na Studencu.

I.

Če tudi je manjše praktične vrednosti razmotrivanje tega v zaglavju označenega predmeta, ni teoretično nezanimivo niti pravniku niti dušeslovcu vprašanje, katero jemljemo za a priori razumljivo premiso, kedar govorimo o presodnosti. In vendar se presodnost normalnega, vsakdanjega, navadnega človeka giblje v kaj širokih mejah, reztezajoča se na eni strani v smeri popolne duševne višine, a na drugi na polje nenormalnosti in blaznosti. Per parenthesin naj omenim, da sta normalnost in blaznost, če morda tudi ne znanstveno ločljiva, praktično pa saj prav različna pojma. Abnormalno je vse, kar je v taki minoriteti nasproti navadnemu, da dobi manjšina znak izjeme. Zato pa je še ni treba imeti za bolezen. Človek, ki ima n. pr. na eni roki bodisi od rojstva ali pozneje izgubljen prst, pač ni normalen; smešno pa bi bilo ta konstanten nedostatek prištevati bolezni. Iz navedenega primera pa je razvidno tudi, da govorimo v ožjem zmislu o abnormalnosti vzlasti tedaj, kadar hočemo označiti malenkosti v oddaljenju od norme, tako da je sicer glavni tipus ohranjen, posebnosti pa mu utisnejo znak in pečat izvanrednega.

Vsako pravo ima svoj izvor v družbi. Pri pojedincu nadomestuje volja njegova sama vsako pravo, če se ne jemlje ozira na bitja nejednake vrste (živali). Če pa so tudi vsa enakovrstna bitja v splošnem istih lastnostih, pojavljajo se vendar pri vsakem posameznem individualne različnosti. Akopram je vsaka kultura, vsaka narodnost, vsaka konfesija itd. ugladila in prilagodila splošnim lastnostim več ali manj lastnosti posameznika, zatreti jih ni mogla povsem nikdar, in jih izvestno, pa naj nepreduje še tako človeštvo, pač nikoli ne bo. Zategadelj so tudi vsa proračunanja absolutne ravnopravnosti teoretični filozofemi, brez zgodovinske antropološke in naravoslovne podlage, in praktično neizvedni.

Toliko za potrební uvod k razumevanju prihodnjega odstavka.

Govorili smo o splošnih lastnostih, recimo lastnostih pasme in posameznika. Kakor je tudi zanimiv predmet, omejiti se moramo le na izključno duševne lastnosti. Kar uči darwinizem o telesnem razvoju, uči tudi o duševnem razvoju; saj tvori množina možganskih in živčnih funkcij to, kar imenujemo dušo. In tukaj imamo splošen zakon: čim starejši je kak telesni ali funkcionalni znak, tem manj se da predružačiti, tem bolj je ukoreninjen in utrjen. Nasprotno pa: čim mlajši je kak znak, tem lažje ga je spremeniti, ali celó uničiti. Pes spravlja v svet samó pse, od hruške nastaja vedno hruška — in ni je moči, ki bi n. pr. mogla iz vola napraviti konja. Nasprotno pa je mogoče kako različnost v barvi, v dlaki itd. odpraviti ali spremeniti. Tako so torej najmočnejši vrstoma naravoslovni znaki reda, družine, vrste, plemena, varietete in konečno posameznika. V tem so spojeni vsi znaki naštetih razdelov, in poleg njih povrh še osebni, t. j. oni, katere si je individuum sam pridobil. Ti so najmanj utrjeni; med temi zopet oni, kateri so najpozneje pridobljeni, dadé se lahko predružačiti, premeniti, nadomestiti, na novo vezati in rušiti itd.

Posledica tega pa je, da možgani delajo na dvojen način: na podlagi 1. podedovanih in 2. pridobljenih lastnostij. Prve imenujemo »avtomatne« (instiktivne), druge »plastične«. Ker so prve zeló stare, tekom neštetih vekov pridobljene, ne moremo dosti na njih preminjati; čim starejše so,

tem manj. Vsled tega delajo na nas utis neprostelega, avtomatičnega, zdé se nam živalske. V nasprotstvu s plastičnim duševnim delovanjem nazivljamo jih nagone. A niti ti si niso enaki. Srčnih udarcev nimamo skoro nič v oblasti, sapo uže nekaj časa lehkó zadržujemo, lakoto premagujemo delj nego žejo, spolni nagon lahko do cela ukrotimo. To zopet radi tega, ker je n. pr. lakota potrebna pred vsem za obstanek posameznika, potem še le vrste, spolni nagon pa samo za obstanek vrste.

Tem nagonom vsprejajo se nagoni druge vrste, n. pr. ljubosumnóst, nečimurnost. Obe lastnosti opázujemo že pri višjih živalih. Kot avtomatizme tretje vrste, v rodbini ali vsled dolge vaje, pozno pridobljene, naštetí bi bilo tako imenovane »razvade« (igro, jezavost itd.).

In kar sedaj pride, to je plastično, asocijativno mišljenje. Tukaj nastajajo nove vrste kombinacij, oprte na stare izkušnje, spojene s tem, kar uprav vidimo, slišimo itd. Tu zavrgamo sproti, zidamo na novo, pozabljamó in kopičimó tvarino. Naj pa to delamo kakor hočemo, vedno se nehoté in nam pogostem nezavestno (»unbewusst«) ali bolje podzavestno (»unterbewusst«) opiramo na avtomatizme. Motivi so nam čestokrat popolnem nejasni in nerazložni, tudi ondi, kjer se nam zdi stvar indifirentna, in kjer smo se zanjó navidezno odločili. Vsled tega imamo odločilnost (Bestimmungsfähigkeit) in prosto voljo. Nepoznajoči motivov, vzrokov, avtomatizmov čutimó se »proste« — ne da bi seveda v resnici bili. In tako imamo klasičen izrek Spinozzin pred seboj: »iluzija proste volje tiči v nepoznanji motivov naših dejanj«.

Iz rečenega je posneti, da je prosta volja omejena samó na naše plastično mišljenje, katero vsak pot lahko prilagodujemó odnošajem, v katerih uprav v trenutku živimó. Iz tega pa izhaja, da je prostovoljnost (Willensfreiheit) in plastično mišljenje eno ter isto. Kar torej čutimó za svobodo, nima absolutne vrednosti. Naše mišljenje, naše čuvstvanje, naše dejanje in nehanje prilagodujemó neprenehoma notranjim in zunanjim razmeram. Vse to se sicer tudi ne godí samó ob sebi in ima kaj zamotane vzroke in posledice, vendar vzbujá v nas čút prostosti, vzlasti če to duševno delovanje primerjamó z nagoni in avtomatizmi. Iz tega pa zopet sledí, da tudi

pojem presodnosti nima druge, nego relativno veljavo. Presoden si v tem večji ali manjši meri, čim bolj ali manj plastično, prilagodilno delujejo tvoji možgani.

Tako je mogoče razumovati, kako to, da je presoden, recimo, človek 18. let, a ne otrok, ki ni spolnil desetletja. Ako se pa »voljo«¹ proglasi za neomejeno, bilo bi se čuditi, kako nastane iz neprostega, nepresodnega otroka presoden človek, kako se razvije iz nepresodnosti presodnost. Tako je tudi umevati vse razne prehode, kakoršne nam kaže vsakdanje življenje, kar se tiče presodnosti. Pojem skrajšane, omejene presodnosti postane povsem jasen: stopnjičavo pada plastična, asocijativna prilagodnost. Razumevno je pa tudi, da se nahajajo a priori vsi mogoči prehodi presodnosti pri normalnem človeku.

V kolikor se človek v napominanem zmislu razvije, v toliko je prost. Tekom časa pridobi si izkušnje od najprimitivnejših, n. pr. da ogenj peče, pa do najkomplicovanejših, kakoršne so izražene v finosti kritike in rabsodnosti. Motivi, avtomatizmi, kateri, dejal bi, reflektorno silijo pri deci na dan, katera na vsako prijetnost odgovarja s smehom, na vsako neljubo razdraženje z jokom, dobé s časom v zvezi z nasprotujočimi motivi nasprotne ideje, popravke, pomisleke, ovore (Hemmungen). Ta akcija in reakcija v idejah pa tvori asocijativno igro, vsled katere je dana priložnost odločbe, presodka, ocenitve raznih načinov hotenja.

Naravno, da je prvi pogoj takemu razvoju plasticiteta naših možgan; od te je tudi naše hotenje v prvi vrsti odvisno. S svojimi čutili prisvoji si človek del svojih mislij in izkušenj; ostalo nudi mu okolica, družba, v kateri živi, v kateri se vse svoje življenje vzgaja. To dejstvo, da sloni dobra večina naše vede na izkušnjah in tradicijah toliko generacij, toliko stoletij, je tudi glavni vzrok, da se človeštvo razvija in napreduje.

Poleg te vzgoje v življenju omeniti je tudi vzgojo v ožjem zmislu, mislim namreč metodično vzgojo, bodisi v družini, bodisi v šoli. Znano je, da se v tej »nasičeni«² vzgoji kaj posebno razvija človeški duh.

S točko o vzgoji pa smo prišli na drugo stran početka in razvitka presodnosti normalnega človeka, katero je treba nekoliko osvetliti. Omenili smo že, da se pravo prične z družbo.

Kjer ni moči poseči v tuje pravo, tamkaj tudi ni moči govoriti o pravici ali krivici, presodnosti, zadoščenju in kazni.

Torej družba vstvarja pravo! Vsaka družba pa je nemogoča, kjer egoistični nagoni posameznika nadvladujejo. Taka družba morala bi v kratkem propasti, če bi se sploh započeti mogla. Pogoj družbe morajo biti taki nagoni, ki skrbé za njeno ohranitev in kateri podrejajo blagor posameznika občestvu. Skupnost takih nagonov imenujemo navadno socijalni instinkt, altruizem. Čim krepkejše se ta razvija, tem krepkejše razvija se družba.¹⁾

To se je pa zopet le tedaj dalo doseči, če so se posamezni člani drug drugemu v svojih nagonih prilagoditi mogli. Vsak tak član, ki se je prilagodil, postal je z ozirom na družbo »presoden« (seveda v naravoslovnem zmislu). Nepresodno dejanje bilo je antisocijalno; takega člana bilo je treba odstraniti iz družbe.

To izvojevanje altruističnih čutov se je pri človeku seveda dosti bolj plastično vršilo, nego avtomatično, in zakoni, običaji, obredi itd. vseh časov in narodov pričajo o tem. Navzlic temu pa se je vsikdar pokazalo, da se osebni nagoni v človeku le nikdar ne dadé popolnem zatreti, in da jim je bilo treba napovedati boj s kazenskim zakonom in policijo. —

V naravoslovnem zmislu ni treba torej človeški presodnosti nikake absolutne proste volje, pač pa najrazvitejše plasticitete, oziroma prilagodnosti in dovolj visoko razvitih in izgorenih altruističnih, socijalnih čutov. Tako je torej človek, čigar možgani se dadé najboljše prilagodovati vsem odnošajem, najprostejši in najpresodnejši. Od tod pa drži steza navzdol, do popolne presodnostne omejenosti, kakor je že vsak posameznik »neprost« vsled raznih nagonov itd.

¹⁾ Takih družb s socijalnimi čuti nahajamo pri živalstvu več, spominjam n. pr. na čebele in mravlje. Njihovi socijalni nagoni ustvarili so jim mogočno organizacijo, ustvarili jim pravo v njih zmislu — saj vendar zasledujemo pri njih delo in vzgojo, rejo domače živine, vrtnarstvo, vojskovanje z drugimi rodovi, in celo rop in umor. Vsi ti tekom stoletij utrjeni nagoni so poizgubili prvotno plasticiteto, in so sedaj avtomatični, dasi jako visoko razviti. Vendar niso nikdar vsi člani kake družbe duševno jednaki. Najbolj razviti člani imajo najbolj razvite možgane, a drugo- in tretje-redni slabše. V tem zmislu je tudi imenovati prve popolnem »presodne«, ostale pa »omejeno presodne«. To omenjam radi tega, ker po naravoslovnem zmislu pojem »presodnosti« niti ne zahteva človeške pameti.

Seveda ta naravoslovni pojem presodnosti prav nič ne soglaša z juridičnim, kakoršnega rabi vsakdanje življenje. Brez prehodov ni nikjer prikazni najti v naravi, in klasifikacijo naredili so povsodi ljudjé. Ni se torej čuditi, če se nam kaže presodnost v naravoslovnem zmislu, da je jako nedoločen, raztezen pojem.

Pri vsem tem naziranju pa pridemo do prepričanja, da je presodnost naraven pojav, konsekvenc razvitka človeške duše. Čim bolj se bo ta razvijala, tem bolj razvijala se bo presodnost. Najboljši dokaz temu je tudi to, da se je pravo temeljem te anthropologične zahteve vedno spreminjalo, predno se je vspelo do današnjega viška. Navzlic temu pa menda nikdó ne bo trdil, da smo na vrhuncu pravnega naziranja — še manj pa pravne prakse.

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) Iz knjige judikatov c. kr. najvišjega sodišča št. 149.

Tožbo na uveljavljenje zastavne pravice za terjatev, ki presega znesek 1000 K, je moči vložiti pri okrajnem, vsled §-a 81 j. n. pristojnem sodišču, v čigar okolišu leži nepremičnina, ako se s to tožbo združi tožba na plačilo iste terjatve.

C. kr. najvišje sodišče je s plenisimarnim sklepom od 23. oktobra 1900 št. 294 prez. dalo gorenji pravorek zapisati v knjigo judikatov.

Razlogi.

Dosedanja judikatura najvišjega sodišča obsega odločbe od 4. maja 1898 št. 6414, od 11. oktobra 1898 št. 13.807 in od 16. maja 1899 št. 7399. Prvi dve smatrata pri terjatvah nad 500 gld., da je okrajno sodišče nepristojno in izrekata načelo, da § 95 j. n. določa, da je sodišče, v čigar okolišu leži nepremičnina, tudi tedaj pristojno za tožbe na plačilo, ako bi za tako tožbo po določilih za stvarno pristojnost ne bilo pristojno niti okrajno sodišče niti sodni dvor, v čigar okolišu leži nepre-

mičnina. Tretja odločba pa drugače razlaga § 95 j. n., namreč tako, da postane — sicer nepristojno — okrajno sodišče tedaj pristojno, kedar se uveljavlja s tožbo na plačilo terjatve čez 500 glđ. tudi zastavna pravica za nepremičnino, ležečo v okolišu istega okrajnega sodišča.

Da je pritrđiti le-temu pravnemu nazoru, izhaja iz nastopnega:

Posebnih izključnih podsodnosti §-ov 50 in 76 do 85 j. n. pri reševanju tega vprašanja ni upoštevati; pa tudi ne predpisov o krajevni pristojnosti sploh, izvzemši izbirno podsodnost, za katero pa tukaj gre.

Stvarna pristojnost sodišč, ki obsega §-e 49 do 64 j. n., se izpreminja v §-ih 91 in 95 j. n.

To stvarno pristojnost ustanavlja 1. vrednost spornega predmeta (§ 49 št. 1 j. n.), a ustanavljajo jo tudi 2. predmet spora in pa osebe kakor sporne stranke v slučaju §-ov 51 in 53 j. n.

Zakonodavec bi bil lahko v merodavnem §-u 95 j. n., če bi bil hotel odstraniti le del stvarne pristojnosti, to storil s tem, da bi bil ali vtaknil besede »po vrednosti spornega predmeta« odosno »zbok trgovinske stvari« med besede »ob sebi« in »ne bila pristojna« koncem §-a 95 j. n., ali pa s tem, da bi bil navedel ta ali oni paragraf.

Take utesnitve pa nima § 95 j. n. Opravičeno je torej sklepati, da je hotel zakonodavec strankam omogočiti in dati tožitelju na izber, če hoče odstraniti stvarno pristojnost sploh, torej tudi pristojnost po vrednosti spornega predmeta.

Za praktično življenje tudi ni videti v tem nikakeršnih težkoč. Saj tožitelj ni, da bi se moral držati podsodnosti §-a 91 j. n.; a tudi toženca, ki je pač vedno tudi posestnik nepremičnine, ne zadene trđo ta izber tožitelja.

Končno je še omeniti, da je zakonodavec tudi okrajnim sodiščem omogočil soditi o rečeh (terjatvah), ki imajo vrednosti mnogo nad 1000 K (§ 104 j. n.).

Ta uvaževanja opravičujejo gori navedeni pravorek.

b) Káko pravno razmerje je med lastnikom krčme in osebo, kateri je izročil stanovanje, krčmarske prostore in opravo ter hlev v prosto porabo proti temu, da mora točiti njegovo vino in pivo za malo odškodnino?

A., lastnik krčme v B. oddal je z ustno pogodbo C-u svojo krčmo, krčmarsko opravo, stanovanje in hlev v prosto porabo in v svrhu izvrševanja krčmarskega obrta, ki gre še vedno na lastnikovo ime, za nedoločen čas. C. je bil pa obvezan točiti vino in pivo lastnika krčme, za kar je od njega dobil razven dobička iz uže navedenih predmetov tudi 6 h. za vsak liter potočenega vina in piva. C. dal je A-u 300 K varščine.

Bodisi iz katerega vzroka koli, lastnik krčme bi bil po kratkem času rad odpravil C-a. Zatekel se je k odvetniku, kateri je pri c. k. r. okrajnem sodišču v A. vložil odpoved zakupa krčme proti C-u, dovolivši mu 1 mesec, da izprazni krčmo in isto izroči lastniku v prosto porabo.

Toženec se je odpovedi uprl, trdeč, da je odpoved pre zgodnja in ni podana v zakonitem roku §-a 560 civ. pr. reda ter namèstn. odredbe od 16. novembra 1865 št. 10 dež. zak.

Pri ustni razpravi pokazal se je zgoraj navedeni stvarni položaj in med strankama je bilo le sporno, ali je bila dotična ustna pogodba sklenjena le na poskušnjo ali definitivno.

Sodnik je smatral sporno dejstvo neodločilnim glede na to, da se ni določila doba poskušnje in da je tožnik sprejel od toženca 300 K varščine — in je razsodil: da se razveljavlja dana odpoved in mora tožnik povrniti stroške. Rzsodbo o b - razložil je tako-le:

Iz dejanjskih navedeb strank je jasno, da obstoja med njima družabna pogodba v smislu §-a 1103 o. d. z. Glede odpovedi, izpraznenja in postopanja veljajo za družabno pogodbo po določbi §-a 576 c. pr. reda ista pravila, kakor pri zakupnih pogodbah. Ker pa med strankama ni bila določena doba, kako dolgo naj traja pogojeno razmerje, in tudi ne rok odpovedi, bilo je v smislu §-a 560 št. 3 c. pr. r. odpovedati vsaj 6 mesecov pred časom, ko je hotel tožnik zopet sprejeti zakupno stvar. Ker je pa dal samo 1-mesečno odpoved, bilo jo je razveljaviti.

Tožnik oglasil je priziv v glavnem radi tega, da pogodbe ni bilo smatrati za družabno, nego za mezдно, in je torej 1-mesečna odpoved bila umestna.

C. kr. okrožno sodišče v Gorici je z odločbo od 3. oktobra 1900 Bc II. 103/00—2 zavrnilo priziv in potrdilo sodbo 1. stopinje v celem obsegu. V razlogih postavilo pa se je na docela različno pravno stališče:

Ustne pogodbe med strankama ni smatrati za družabno pogodbo v smislu §-a 1103 o. d. z., ker nedostaje glavnega zahtevka take pogodbe t. j. da se plača najemnina po razmerju dohodkov. Tudi ni pogodbe všteti v služabno razmerje, kajti med strankama ni bilo določeno, ne da mora toženec služiti tožniku, ne da bode plačeval poslednji tožencu določeno mezdo. Iz dogovorov med njima je marveč razvidno, da je tožnik prepustil tožencu v porabo prostore svoje krčme, da v njej krčmari in sicer proti temu, da razprodaja na ime najemnine tožnikovo vino in pivo proti določeni odškodnini. Vsled tega nastalo pravno razmerje odgovarja popolnoma najemni dogodbi v smislu §-a 1091 o. d. z., to temveč, ker glavni predmet pogodbe obstoja v prostorih za krčmarjenje in ker v krčmarskem obrtu se ne razprodaja le vino in pivo, nego tudi jedi. Poleg tega oddaja se tudi prenočišča, kar je preskrboval vse toženec sam. Z ozirom na vse to in ker je nesporno, da se med strankama ni določila doba, kedaj da neha med njima ugotovljeno pravno razmerje, bilo je odpoved zavrniti kakor prezgodnjo, ker je dana izven rokú, določenega v §-u 560 c. pr. r. in namestn. naredbi od 16. novembra 1865 št. 10 dež. zak. za Primorje. Nepotrebno je pa pretresati ali je bila sklenjena pogodba med strankama le na poskušnjo. Tožnik namreč priznava, da se doba poskušnje ni določila. V tem slučaju je po analogiji §-a 1082 o. d. z. imeti, da traja poskušnja celo leto, toraj bi tudi v tem oziru bila odpoved prezgodnja.

C. kr. vrhovno sodišče je z odločbo od 29. novembra 1900 št. 15.535 razsodbi I. in II. stopinje sicer potrdilo v celem obsegu, to pa iz naslednjih razlogov:

Med strankama nastalo pravno razmerje ni smatrati ne za najemno pogodbo po §-u 1091 o. d. z., ne za družabno pogodbo po §-u 1103 o. d. z. Prva ni, ker ni bila natančno do-

ločena najemnina, kakor zahteva § 1090 o. d. z. Druga ni, ker ni bila določena najemnina v razmernem delu dohodkov od tožencu izročene krčme.

Predmetno pravno razmerje smatrati je za inominantno pogodbo, ki se krije z mezdno pogodbo (§-a 7, 1151 o. d. z.), koja je ob enem uspodobljena pooblastilni pogodbi. In to z ozirom na dejstvo, da je toženec dal tožniku na razpolago svojo delavno silo za točenje tožnikovega vina in piva proti plačilu 6 h za vsak liter. Take pogodbe pa ne gre razveljaviti z odpovedjo, nego s posebno tožbo, glasečo se na zaželjeno razrušenje; te tožbe pa ne bi bilo rešiti po določbah postopanja v smislu §-ov 560 in nasl., katero velja le za zakupne pogodbe. Prave tožbe v predmetnem slučaju tožnik ni vložil, toraj je izpodbijana rzsodba iz gorenjih razlogov utemeljena.

c) Oče dá nedoletnega sina v pouk mojstru in se obveže plačati konvencionalno kazen, ako bi sin pred določenim časom zapustil pouk; ko se to zgodi, je li dolžan plačati?

V letu 1899. izročil je J. K. svojega 17letnega sina Antona mojstru B. da se v 2 letih priuči zidarskemu delu. Mojster je obljubil dajati učencu stanovanje in hrano, učenčev oče pa, da plača mojstru 80 K učnine po preteku učne dobe in 200 K dogovorjene kazni, le-to, ako sin zapusti delo pred pretekom 2 let. Sin Anton je pa že po preteku 18 mesecev molče vzel slovo od mojstra, češ, po krivdi mojstra mu je pajčevina prepregala želodec, in mojstrova roka je kaj rada stikala ob njegovih ušesih in laseh. No, izkazalo se je, da le-to ni resnično, nego učenec je neopravičeno zapustil pouk in mojstra. Mojster je na to očeta tožil, da mu mora plačati dogovorjeno kazen in učnino, skupaj 280 K.

C. kr. okrajno sodišče v Ajdovščini je s sodbo od 29. avgusta 1900 C. I. 36/00—1 ugodilo tožbi za 260 K in sicer 200 K na konvencionalni kazni po §-u 1336 o. d. z., češ, da je učenec neopravičeno zapustil mojstra pred določenim časom, in 60 K na učnini, ker je učenec bil le $1\frac{1}{2}$ leta pri mojstru.

Toženec se je prizval, češ: konvencionalna kazen se je ustanovila le med direktnima pogodnikoma, on pa je le interveniral za nedoletnega sina. Tudi je to bila le postranska pogodba, katera se vzdrži le z glavno (tukaj učno) pogodbo; da se le-ta izpolni, tega ni moči zahtevati rednim pravnim potom. Njega ne zadene krivda, da se učna pogodba ni izpolnila, ker sina v to ne more prisiliti, toraj tudi ni dolžan plačati kazni. Naposled je konvencionalna kazen nekaka vrnitev škode, ker se ni izpolnila pogodba; da bi pa tožnik tako škodo trpel in v koliki meri, ni trdil in tudi ni bilo v razpravi ugotovljeno.

C. kr. okrožno sodišče v Gorici pustilo je neizpremenjeno prvo sodbo glede zneska 60 K, ker proti temu ni bilo priziva. Premenilo je pa sodbo glede konvencionalne kazni in ugodivši prizivu je zavrnilo to točko tožbe iz teh-le razlogov:

Dasi je dognano, da se je toženec zavezal plačati tožniku znesek 200 K, in da je toženčev sin zapustil službo pred določenim časom brez razloga, vendar je obveza toženčeva glede dogovorjene kazni v smislu §-ov 878, 882 o. d. z. brez pravnih posledic, ker neveljavna in nezakonita. Z njo je bila namreč združena toženčeva obveza, da prisili svojega sina ostati 2 leti pri tožniku. To pa se protivi osebni, v §-u 16 o. d. z. zajamčeni svobodi toženčevega sina, ki je imel pravico — sosebo no ker ga oče ni več preživiljal — svobodno stopiti v kako službo in tudi proti očetovi volji posvetiti se poklicu, za koji se je smatral sposobnim in naklonjenim. (§-i 151, 152, 246, 148 o. d. z.). — Poleg tega toženca tudi ne zadene krivda, da je sin pred časom zapustil tožnika, torej tudi ni obvezan plačati dogovorjene kazni.

Na tožnikovo revizijo je c. kr. vrhovno sodišče z odločbo od 29. decembra 1900 št. 16926 zopet uveljavilo sodbo prvega sodnika.

Razlogi.

Tožnik se sklicuje opravičeno na revizijski razlog §-a 503 št. 4 c. pr. r. Dognano je, da se je toženec obvezal plačati dogovorjeno kazen 200 K, ako njegov sin zapusti tožnika pred pretekom dveh let, in da je sin Anton brez veljavnega razloga odšel od mojstra po preteku 18 mesecev. Razmotrivati je

torej le, ali je toženec pravno obvezan plačati dogovorjeno kazen.

Taka kazen je predhodno, v gotovem znesku določena ter pogojena odškodnina stranki za odpadli dobiček in pouzročeno škodo vsled neizpolnjenja pogodbe od strani druge stranke. Če se plačilu kazni hoče obvezanec izogniti, dokazati mu je, da ni on kriv, ako ni mogel izpolniti pogodbe (§-a 1298, 1447 o. d. z.) Ta dokaz pa se tožencu ni posrečil.

V smislu §-a 139 o. d. z. ni le dolžnost starišev, da svoje otroke preživé in vzgojé, nego tudi, da jih pripravijo do potrebne izobrazbe, ki bodi temelj prihodnje sreče in blagostanja otrok. V tem smislu ravnal je tudi toženec, ko je dal v pouk sina, kateri bi bil moral ostati pri tožniku. Določbo §-a 16 o. d. z. tolmačiti je pogledom na §-e 15, 21, 144, 148 o. d. z. tako, da je moral toženec — bilo tudi pomočjo oblasti (§ 145 o. d. z.) — svojega sina zopet privedi tožniku, katerega je isti zapustil svojevoljno.

Zidarski učenec je mojstru prve mesece več v škodo nego v hasek. Kajti dajati mu mora stanovanje in hrano, ne da bi ga mogel porabiti, razven le za postranska dela. Stroški povrnejo se mojstru z delom, koje izvršuje učenec v poznejši dobi. Zidarskemu učencu dajati je zdravo domačo hrano, da se vzdrži pri moči. To je tožnik tudi storil od 8. januarja 1899 pa do 24. junija 1900. Pogledom na to in na dejstvo, da je zidarsko delo radi vremenskih sprememb nestalno, je tožniku za prehranitev učenca, kateri ga je zapustil pred časom, odpadla skoraj vsaka odškodnina, ki se da komaj pokriti z vtoženo konvencionalno kaznijo.

Ker je toraj revizijski razlog napačne pravne presoje na drugi stopnji utemeljen, bilo je ugoditi reviziji, premeniti prizivno sodbo in zopet uveljaviti sodbo prvega sodišča.

d) Svi c. kr. sudovi u Istri dužni su primati podneske spisane u slovenskom jeziku.

A. na temelju zadužnice, u slovenskom jeziku spisane, zamoli u c. kr. kotarskog suda u Puli uknjižbu prava zaloga. Ovaj sud s razloga, što slovenski jezik nije običajan u puljskom

kotaru, nije udovoljio molbi, zahtijevajuć prevod rečene zadužnice u jeziku, u kome se mogu pri onom zemljišnom sudu uručivati podnesci.

C. kr. okružni kao uočni sud u Rovinju uslijed moliteljeva utoka zaključkom 25. februara 1901 post. br. R IV. 29/1 udovoljio je utoku i molbi iz slijedećih razloga:

Koji da se jezik rabi kod sudova bilo je predmetom raznih zakona. Ovi razlikuju jezik, što je u zemlji običajan od jezika, što je običajan kod suda. Tako na priliku stariji zakoni galički i talij. opći postupnik, što su bili u snazi do 1. januara 1898, u § 14 se izjavljuju:

»Beide Theile sowohl, als ihre Rechtsfreunde haben sich in ihren Reden der im Lande beim Gerichte üblichen Sprache zu bedienen« — »Le parti non meno, che i loro patrocinatori dovranno nei loro atti servirsi dell' idioma usitato nel paese presso il giudizio«, — te carska povelja od 9. avgusta 1854 br. 208 u § 4.: »Schriftliche Gesuche müssen in einer der bei Gericht üblichen Sprachen geschrieben sein«.

Nu timi zakoni ne možete nikako podkrijepiti mišljenje prvostepenog suda, izraženo u pobijanom zaključku, da su naime podnesci, sačinjeni u slovenskom jeziku, nepripustivi kod c. kr. kot. suda u Pulu, jere da slovenski jezik nije običajan u puljskom kotaru.

U navzočnom slučaju mjerodavan jeste zakon 25. maja 1882 br. 76 D. I. izdan za Dalmaciju i Istru, po čl. I. zak. 1. avg. 1895 br. 112 D. I. u snazi (§. 9 g. z.). Članak I. ovoga zakona, izdan izpravka § 14 pomenutog postupka radi, napustio je porabu rieči »dell' idioma usitato nel paese presso il giudizio«, i promijenio ih je, dotično odredjuje, da isti § ima glasiti:

»Jedna i druga stranka i njihovi pravni zastupnici imadu se u svojim govorima služiti kojim od jezika, što su u zemlji običajni.« (»Jeder der beiden Theile und deren Rechtsfreunde haben sich in ihren Reden einer der landesüblichen Sprachen zu bedienen . . .«). Zakonodavac nije slučajno, tim manje jer se radilo o izpravku, napustio rieči »presso il giudizio« i imao je svojih razloga za ozgonavedenu stilizaciju, a obazreo se osobito na posebne odnošaje u Istri i na okolnost, da ako stanovnici ove zemlje hrvatskog i oni slovenskog jezika opće

medjusobno svaki u svojem jeziku, bez tumača i bez porabe drugog jezika, gledom na njihovu veliku srodnost, nije mogao pripustiti iznimku za sudove. Da se pako i slovenski jezik mora ubrojiti u jezike, što su u Istri običajni, slijedi odatle, što se njime služi znatan dio stanovnika ove zemlje.

Oto tumačenje podupire i vrhovna rješitba d. d. 13. decembra 1898 br. 14.934 gdje veli: . . . so ist unter einer »landesüblichen Sprache« offenbar eine jede Sprache, deren sich ein grösserer Theil der Bevölkerung eines bestimmten Landes im gewöhnlichen Verkehre bedient . . . zu verstehen.¹⁾

—ršk—

Kazensko pravo.

Govor duhovnika po končani pridigi, če se bavi s časniškim člankom, ni bogoslužno opravilo. K §-u 303 kaz. zak.

Državno pravdnništvo v R. je tožilo A. F. pregreška po § 303 k. z., ker je dne 8. decembra 1900, ko je župnik v cerkvi v D. koncem pridige pred mašo s prižnice bral in tolmačil njega tikajoči se članek političnega lista »Slovenski Narod«, razburjena vstala in glasno rekla: »Narod« bodem doma brala, semkaj sem prišla pridigo poslušat«, ter mrmraje iz cerkve odšla, vsled česar je šum nastal, torej se med očitnim bogoslužnim opravilom nespodobno vedla, tako da bi utegnila druge pohujšati.

Na ugovor obdolženke je c. kr. višje deželno sodišče v Gradci 30. januarja 1900 pod opr. št. 114/1/1 odločilo, da obtožba nima mesta, ter da se postopanje ustavi iz naslednjih

razlogov:

V navedenem dogodku, ugotovljenem z izvršenimj poizvedbami, ni videti dejanskega stanu za pregrešek po §-u 303 k. z., storjenega z nespodobnim vedenjem med očitnim bogoslužnim opravilom.

K ugotovitvi tretjega deliktnega primera po §-u 303 k. z. — samo tega se tiče le-ta obtožba — treba dvoje bistvenih kriterij: 1. nespodobnega vedenja, ki utegne druge pohujšati, in 2. da se je isto vršilo med (očitnim) bogoslužnim opravilom.

¹⁾ Revizijski utok ni bil vložen.

Glede prvega kriterija ni dvomiti, da vedenje, ki se obdolženki pripisuje, ni bilo spodobno v smislu §-a 303 k. z. Vedenja obtoženke ni moglo opravičiti to, da za duhovnika morda ni bilo dostojno, ko je leco rabil v razložitev osobne zadeve, ki ni v nikaki zvezi z dušnim pastirstvom. Dostojnost ali spodobnost, t. j. obliko človeškega vidnega vedenja, potrjeno v navadi in šegi, je obdolženka nedvomno kršila s tem, da se je glasno izrekla proti izvajanjem duhovnika, in da je mrmrajoč šla iz cerkve. Dostojnost bi jej morala to braniti. Če je namreč imela duhovnikovo postopanje za neprimerno, ne odgovarjajoče namenu in svetosti kraja, tedaj bi bila lahko zapustila cerkev mirno, in ne da bi vzbujala nepotrebno pozornost navzočih; če je pa videla v izjavi duhovnika osobne napade, tedaj bi si bila lahko dobila zadoščenje zakonitim potom, ne da bi pred pobožno množico glasno prigovarjala in oporekala v cerkvi, kjer ni upravičen govoriti nihče kakor duhovnik ali kogar on v to pozove. Z dostojnostjo se pač ne zлага, če v kakí skupščini človek, ki formalno ni upravičen v oporekanje, nasprotuje na način, ki pazljivost navzočih moti in vsled tega pohujšuje izjavi istega, ki ima jedini pravico govoriti. Kar pa velja za vsako skupščino, v kateri se na dostojnost pazi in je zahteva, to ima tem bolj veljavo za skupščino vernikov, zbranih v pobožnem opravilu.

Glede drugega kriterija pa treba strogo razločevati med drugim in tretjim primerom delikta po §-u 303 k. z. Pri določilu o drugem primeru, ki namerava večje varstvo cerkvene avtoritete, zastopane po svečeniku, proti žaljivim napadom, zadostuje vsled izrecnega besedila zakona, da se je žaljenje verskega služabnika zgodilo, kadar je božjo službo opravljal; — v tretjem primeru §-a 303 k. z., v katerem ni do varstva duhovna, kakor voditelja cerkvene oblasti, nego do varstva vernikov proti vedenju, prezirajočemu njih verski čut in s tem motečemu njih pobožno opravilo, pa se zahteva, da se je nespodobno vedenje godilo med bogoslužnim opravilom, ne pa pri bogoslužnem opravilu (*während, nicht bei der öffentlichen Religionsübung*).

Iz naznačenega namena in zakonovega besedila izhaja, da duhovnik nima večjega varstva nasproti žaljivim napadom samo med bogoslužnim opravilom, temuč tudi pred njim in po

njem tako dolgo, kakor je uže ali še v zvezi z bogoslužnim opravilom, in to več ali manj neposredno krajevno in zunanje (rituelna obleka).

V le-tem deliktnelem primeru pa ne zadostuje, da se je nespodobno vedenje godilo v pričó duhovnika, ki je ravnokar dovršil liturgično opravilo (pridigo), in ki je bil v ornatu, temuč bogoslužno opravilo bi se bilo moralo uže pričeti in še ne končati, da bi se moglo reči, da se je kedo med opravilom vedel nespodobno. V našem slučaju ni teh pogojev, če se upošteva, da se je isti dogodil, kakor potrjuje duhovnik izrečno, po pridigi in pred mašo. Brez dvoma pa je, da prestanek med obema liturgičnima opraviloma (pridiga in maša), ki se porablja za preoblečenje duhovnika in druge priprave k mašnemu opravilu, — le-ta prestanek se je porabil v čitanje časniškega članka, ki ni v nobeni zvezi z božjo službo — ne spada ne k pridigi ne k maši, tem manj, ker sta pridiga in maša samostojni liturgični opravili, v zvezi le v toliko, da navadno pride jedno za drugim.

Tega dejanskega stanu končno ne spreminja to, da so bili verniki ob inkriminovani izjavi še v cerkvi zbrani, kajti zgol navzočnost vernikov — da bi prisostvovali maši po pridigi — ni versko opravilo, v katerem naj se je vršilo nespodobno vedenje obdolženke.

Ker torej v početju obdolženke, katero bi bilo presojati političnim oblastvom v smislu § 11 ces. naredbe z dne 20. aprila 1854 št. 96 — ni najti drugega bistvenega kriterija, zato obtožbi ni bilo dati mesta, nego je bilo postopanje ustaviti.

— / —

Zora puca — bit će dana.

(Dopis.¹⁾)

U Puli, u ožujku 1901.

Prije svega treba da navedem slučaj, pa onda nekoliko misli u opravdanje gorenjeg naslova, koji, ako i uzet iz pjesme, prikladan je i za pravnika, gdje se radi o osvitku novog doba.

»Mestna hranilnica v Kranji« dala je seljaku iz Škatari blizu Pule zajam na hipoteku i u tu svrhu poslala je običajnu slovenski pisanu zadužnicu, da ju dužnik podpiše i dade uknjižiti na svoje nekretnine. Odvjetnik, komu je stvar bila povjerena podnio je hrvatski predlog za uknjižbu na kotarski sud u Puli. Ali ovaj je vratio predlog obrazloženjem, da »zadužnica nije pisana u jeziku običajnom na sudu u Puli (hrvatski, italijanski, njemački) i da bi zato trebalo priložiti prevod u jedan od jezika običajnih na sudu.«

Stvar je bila tim čudnija, što se do onda nije nikad prigovorilo slovenskomu jeziku na sudu u Puli, akopram je bilo i podnesaka i razprava u tom jeziku, a postajala je tim čudnija, što je navedeno povraćanje predloga bilo podpisano od sudca, koji nepozna je ni hrvatskog, ni slovenskog jezika te u obće nemože, da razlikuje medju jednim i drugim.

Odvjetnik nije smio mirovati na to, već je podnio utok na stariju vlast, t. j. na c. k. okružni sud u Rovinju, koji mu je dao posvema pravo i to iz sljedećih razloga: (Glej pripomnjo uredništva koj v uvodu!)

Čovjeku, koji ne živi od samih paragrafa i ministerialnih naredaba, nego ima i nješto čustva, kad ih uporabljuje mora doći odmah na usta iskreni: tako valja! Ja sam iskao desno i lievo, pregledavao naredbe i zakone, proučavao svakovrstne riešitbe, ali ovako osvjedočujuće, jer pravedne i naravne riešitbe

¹⁾ Ta dopis se bavi z jezikovno rešitvijo okrož. sodišča v Rovinji, ki je priobčena v le-tej številki našega lista. Ker nam je bilo besedilo rešitve že poprej došlo od velespoštovane strani, smo rešitvene razloge iz tega dopisa izpustili, da se isto ne ponavlja. Pripomniti pa tudi moramo, da dopis po našem mnenju tuintam udari čez mejo. Vendar pa nočemo kratiti našemu velespoštovanemu temperamentnemu sodruidniku »svobode govora in pisave«.

Uredništvo.

u pitanju uporabe našega jezika nisam jošte vidio. Niti se pri tom moj razum zaustavlja medju uzkim granicama Istre, on leti dalje po celom Primorju, u Kranjsku i svuda gdje boravi slovenski i hrvatski narod.

Hrvati i Slovenci obće medju sobom svaki u svojem jeziku bez tumača i bez porabe drugog jezika gledom na njihovu veliku srodnost, pa niti sudovi ne mogu činiti iznimke u tom obziru: to je temelj, na kojem se daje graditi, to je istina, koja se ne može poreći, to je smrt za sve separatiste i ciepidlačare, koji bi umjetno htjeli razdvojiti što je priroda stvorila jedinstveno. Danas nije više moguće, da se prirodne i svakomu poznate istine zabašure ili bezobrazno pogaze; danas već nebi sudci na vrhovnom sudu u Beču izrekli, kao što su u riešitbi od 16. februara 1881: »In Krain ist die deutsche Sprache die ausschliesslich landesübliche. Ein in slovenischer Sprache abgefasstes Erkenntnis ist daher zu cassieren und dessen Ausfertigung in deutscher Sprache anzuordnen«, ili kao u riešitbi od 28. decembra 1882: »Im Geltungsgebiete der italienischen Ger. Ord. (Dalmatien und Istrien) ist die italienische Sprache allein die Gerichtssprache. Eine slavische Eingabe kann daher nicht angenommen werden.«

Ali ne samo to: danas već nebi bilo poteškoća, da se za Slovence i Hrvate uredi jedinstvena pravna terminologija, kao što ih je bilo pedesetih godina, akopram su već onda nastojali prvaci, da bi se to jedinstvo postiglo.

Evo Trsta: isti oni sudci, koji sude slovenske pravde, riešavaju i hrvatske, ne da bi se zato oboruzali posebnim znanjem hrvatskoga, ako već poznaju slovenski jezik ili obratno. To se mora upotrebiti, razširiti po celom narodu, po svih sudovih nadležnih za Slovence in Hrvate.

A ja se ne žacam izreći i smjeliju misao: svi slovenski pravници neka započnu rabiti manje ali više hrvatski jezik u svojih podnescih i govorih, pa će to biti najvaljanije sredstvo, da zatvorimo usta protivnikom, a istodobno otvorimo široko obzorje sinovom jednog naroda. Tu se ne treba mutiti: Istra i Dalmacija, Hrvatska sa Slavonijom, Bosna sa Hercegovinom, Srbija i Crnagora, sve te zemlje govore i u pravnih poslovih i na sudovih u jednom te istom jeziku. Slovenština, kao narodni jezik neće ništa izgubiti time, ako putem sebe otvori tomu

jeziku vrata i preko Krasa i preko Sutle, dočim će nova snaga stupiti s njome u pravnički elemenat hrvatski, a iz jedinstva na pravnom polju roditi će se dobrih plodova i u drugih granah javnoga života.

I baš sada smatram nadošlim čas, kad bi slovenski pravnici morali otvoreno prihvatiti isti jezik sa Hrvati. U Gracu štajerskom su jednom zaključili, da se tamo nesmje razpravljati slovenski, i čini se da je pri tome ostalo uz sve akademične prosvjede slovenskih odvjetnika; sada je opet pukao glas iz Beča, da se i tamo na najvišem stepenu nemože ili ne smje izdati osuda u slovenskom jeziku.

Što bi naravnije bilo, nego da sada slovenski pravnici odgovore tim svojim prijateljem na višim i najvišim stolicama: »Dobro, nećete, da nam dajete slovenskih razprava i slovenskih osuda? A Vi nam ih dajte u hrvatskom jeziku, kojim se bez prigovorno služite sa srodnim nam narodom hrvatskim: mjesto njemačkoga mi volimo hrvatski jezik!«

Tako bi se najbolje odgovorilo na to vječno zapostavljanje narodnog jezika, a bez ikakve buke i vike, temeljem samog prava priznatog gorinavedenom najnovijom riešitbom. Inače bi to imalo koristnih posljedica u svakom pogledu, pa i za samu državu, koja nebi trebala trošiti novac da izučii mlade Niemce za šepavo slovensko uredovanje.

Dr. I. Z.

Dr. Alois Pražák †.

V visoki starosti 81. let je dne 30. januvarja umrl na Dunaji baron Alois Pražák, ki je, skoraj osem let vodja pravosodnega ministrstva v Taaffejevem kabinetu, mnogo storil za dejansko ravnopravnost jezikov v justici, tako da mu vzlásti češki in slovenski narod morata gojiti trajen in hvaležen spomin.

Porodil se je Pražák dne 21. februvarja 1820. l. v Ogrskem Gradišči na Moravskem. Pravoznanstvene študije je dovršil v Olomucu z doktoratom l. 1844. ter na to vstopil v odvetniško prakso v Brnu. L. 1848. se je odlikoval kakor poslanec v dež. zboru moravskem in potem deloval v državnem zboru v Krome-

riži ob strani Riegerja in Palackega. L. 1850. je postal odvetnik v Brnu in kmalu zaslovel bodi po svojem znanji, bodi po svojem češko-narodnem delovanju. V ustavni dobi se je zopet popolnem posvetil javnemu delu v deželnem zboru in odboru moravskem, odnosno v državnem zboru, vedno prvoboritelj za pravice svojega naroda, vzlasti tudi za češko državno pravo. Ko so l. 1874. moravski narodni poslanci znova vstopili v dunajski državni zbor, je najprvo dr. Pražák sestavil besedilo »pravnega zavarovanja«, katero izrekajo še dandades vsi, državnopravnega stališča držeči se češki poslanci. Pražák je tudi mnogo pripomogel k preobratu, da so l. 1879. vsi češki poslanci prišli v državni zbor. Ni čuda, da je bil potem grofu Taaffeju delj časa desna roka pri skupnem delu na podlagi ravnopravnosti. Dne 12. avgusta 1879 so dra. Pražáka poklicali v Taaffejev kabinet za češkega ministra-rojaka, ki je potem dne 17. januarja 1881 prevzel vodstvo pravosodja. Ta provizorij je trajal do jeseni 1888. l., ko jo grof Schönborn bil definitivno imenovan za justičnega ministra. Dr. Pražák, od l. 1882. baron, je ostal v Taaffejevem kabinetu še štiri leta brez portfelja. V avgustu 1892 pa se je vsled čedalje slabšega političnega položaja poslovil in bil imenovan za dopustnega člana gospodske zbornice. Za razvoj političnih stvari, vzlasti čeških se je živo zanimal do zadnjega izdihljaja.

Doba, v kateri je Pražák stal na krmilu pravosodja, je bila doba preporoda za slovensko uradovanje. Pomisliti je, da okoli 1880. l. je bil slovenski jezik celó na Kranjskem skoraj popolnem izginil iz sodnih aktov. Pozabljene so bile starejše jezikovne naredbe, pozabljen čl. XIX. o ravnopravnosti, — nasprotni politični sistemi sedemdesetih let, ki so imeli tudi v justici svoje odločne zastopnike, zadušili so skoraj zadnje kali slovenskega sodnega uradovanja. In koncem l. 1880 se je zgodilo nekaj — vsaj za naše današnje pojme — nečuvenega. C. kr. nadsodišče v Gradcu je slovenski končni odlok c. kr. okrajnega sodišča v Kamniku z dne 1. oktobra 1880, št. 6854, razveljavilo in okraj. sodišču zaukazalo, da mora slovenska istopisa končnega odloka od strank nazaj zahtevati in konečni odlok v »nemškem uradnem jeziku« znova dostaviti strankama. Vsled revizijskih rekurzov obeh strank je tudi c. kr. najvišje sodišče z odločbo od

16. februarja 1881, št. 1697, pritrdilo višjesodni odločbi in v »razlogih« poudarjalo, da morajo vsled §-a 13 obč. sod. r. vse sodne vloge in rešitve izdane biti v »deželnem jeziku«, da v kranjski vojvodini je pred sodišči brez izjeme od nekdanj samo nemški jezik veljal za uradni jezik in da jezikovne naredbe teh zakonitih razmer niso hotele in tudi niso mogle premeniti. Tedanji višjesodni predsednik vitez Waser je to vrhovno odločbo takoj z okrožnico naznanil vsem okrajnim sodiščem in posledica je bila, da so sodišča slovenske vloge vračala strankam — nerešene.

Vsled interpelacije državnih poslancev in spomenice narodnih odvetnikov je minister Pražák najprvo izdal ukaz od 6. oktobra 1881, št. 15.537, s katerim je paraliziral prejšnjo Waserjevo okrožnico, češ, da navedena vrhovnosodna odločba velja samo za specijalni slučaj in da se je sodiščem tudi v prihodnje ravnati po jezikovnih naredbah iz leta 1862., 1866. in 1867.

Na to je izšel znani obsežni pravosod. min. ukaz z dne 18. februarja 1882, št. 20.513 ex 1881 na predsedstvo višjega dež. sodišča v Gradci. Pražák sicer s tem ukazom ni dal bistveno novih navodil za slovensko uradovanje, a odločnost besede, s katero je zahteval izvrševanje prejšnjih jezikovnih naredeb, je — presenetila in kmalu pokazala svoje dobre posledice. Nekaj časa so gotovi krogi mrmrali, a uvidevši iz raznih imenovanj, da minister Pražák s popolno objektivostjo resno teži na uresničenje slovenske ravnopravnosti, so obmolknili in začeli uradovati slovenski, seveda, kolikor so morali. Tako je kolikor toliko pričela nova doba uradovanja.

Minister Pražák je še nadalje skrbel za popolnitev ravnopravnosti, žalibog da tudi z nedostatnimi ukazi. Med take šteje koj ukaz zopet na višje dež. sodišče v Gradci z dne 8. aprila 1883, št. 4224, ki pravi, da mora tudi višja instanca po zmislu jezikovnih naredeb skrbeti za to, da na slovenske vloge in v samo slovenskih pravnih dobi stranka intimat »po dotičnem okrajnem sodišči« v slovenskem jeziku. Iz tega je pa nastala praksa, ki se po vsej pravici še danes obsoja, namreč ta, da nadsodišče graško nalaga višjim instancam p r e v a j a n j e višjesodnih odločeb! — Nadaljni ukaz z dne 25. junija 1883, št. 9250, je povzročil, da so državna pravdnitva v področji graškega nadsodišča nas-

proti slovenskim obtožencem jela uporabljati slovenski jezik. Ukaz z dne 27. julija 1887, št. 12.118 je zapovedal slovenske zemljiškoknjižne spise, a ukaz z dne 11. junija 1888, št. 6556 slovenska oznanila v uradnih listih.

Posebej za višje dež. sodišče v Trstu je izdal ukaz od 27. maja 1886, št. 2668, ki graja dosedanjo prakso kazenskih sodišč nasproti slovenskim pričam in obtožencem in veleva izvrševanje §-ov 163 in 198 kaz. pr. r., nadalje ukaz z dne 13. junija 1887, št. 190, da je zemljiškoknjižne prošnje, ki so vložene v kakem deželnem jeziku, reševati v istem jeziku in tako tudi rešitve vpisovati v zemljiške knjige.

Bolj, nego ti in drugi manj važni ukazi iz Pražákove dobe pa je vplivala na zboljšanje jezikovnih razmer v naši domači justici »javna tajnost«, da je baron Pražák resen branitelj pravic slovenskega naroda. Po njegovem odstopu so se stvari vzlic njegovim še vedno veljavnim ukazom slabšale in konečno nevarno poslabšale, vzlasti na Spodnjem Štajerskem. Dela se zadnji čas na »status quo ante«. Da pa do tega ne pride, je in ostane zasluga dra. Pražáka, ki si je s svojo dejansko pravičnostjo postavil lep spomenik tudi v srcu slovenskega naroda.

Književna poročila.

Der Kampf um Wohlfahrt. Von Dr. Karl Paeuer. Leipzig 1901. Theodor Dieter. Cena 3 M.

Spoštovani pisatelj, višjesodni svetnik v Gradci, je leta 1889 izdal modroslovno knjigo »Die Menschenseele« in se skril za pseudonim »Carnio«. Kritika se je s tem »doneskom k analizi in odgoji človeka« mnogo bavila in delala idealnemu pisatelju krivico na dve strani: jedni so ga smatrali za tendencioznega reakcionarja, a drugi so ga dolžili, da nasprotuje verskim napravam družbe. Zato se je odločil nastopiti s svojim polnim imenom in značajem ter izdal sedaj svoje, s človekoljubjem prepletano delo znova pod primernejšim naslovom. V sedanjem uvodu (38 strani), datiranem v Ljubljani, avgusta meseca 1899, razlaga pred vsem svoje stališče, svoje temeljne pojme in odgovarja kritikam. Radi bi, da bi kdo naših rojakov globlje posegel v to studijo in seznanil z njenimi nauki širše kroge.

Sborník věd právních a státních. Profesorji češke pravoslavne fakultete v Pragi, na čelu jim dr. Bohuš Rieger, so zasnovali znamenito pod-

jetje »Sborník«, ki ima namen gojiti vse vede, zastopane na isti fakulteti. »Sborník« bo izhajal na leto v 3—4 snopičih, ki bodo obsegali najmanj 20 tiskanih pol in prinašali znanstvene razprave in članke ter bogat slovstveni pregled. Kako si izdajatelji to mislijo, kaže prva knjiga (snopič 1.—3.), ki je pravkar prišla na svetlo, obsežna 368 strani. Na straneh 1.—157. so članki, na naslednjih do 360. strani je obdelana strokovna literatura zadnjega časa, a ostalih 8 strani obsega vseučiliške vesti. Vzlasti bogat je torej del o literaturi, v katerem so kritikovana pravoslovna dela raznih narodov in jezikov po materijah: splošni del, rimsko pravo, cerkveno pravo, pravna zgodovina nemška in slovanska, državljansko pravo, trgovinsko in menično pravo, kazensko pravo, civilno postopanje, ustavno in upravno pravo, mednarodno pravo, politično gospodarstvo in statistika. Vse, kar je zadnja leta važnejšega producirala moderna pravna veda, nahaja se v teh drobno tiskanih pregledih in bodi tudi, da je le po svojem predmetu in pisatelji omejeno. Tudi važnejši članki »Slov. Pravnika« so navedeni na pristojnih mestih. Že ta del »Sborníka« je vse pozornosti vreden. Poleg tega je 12 učenih razprav iz najboljših peres. Randa je napisal kritično mnenje o dosedanjem razvrščanju zasebnih pravic, Ott razpravo o prizivnem postopanju po novem pravdnem redu, Zucker o reformatornih težnjah na kazenskopravdnem polji, Pražák o reformi upravnega postopanja, Hanel o metodi nemške pravne zgodovine, Henner o cerkvenem pravu, Kadlec o osnovnih vprašanih slovanske pravne zgodovine, Čelakovsky o zgodovini rudarskega prava in o dotičnem novejšem slovstvu i. t. d. — »Sborník« je nov dokaz, kakó se je povzdignil češki narod tudi na pravoslovnem polji, odkar ima svoje vseučilišče. Priporočamo to delo vsem slovenskim pravnikom, ker ga jim ne bo težko umeti. Naročnina na »Sborník« znaša 7 K na leto in se pošilja založništvu Bursík & Kohout, akad. knjigarni v Pragi.

Verordnungsblatt des k. k. Ministerium des Innern. Ministerstvo za notranje reči se je odločilo izdajati svoje posebno glasilo, kakoršno že imajo druga ministerstva za svoja področja. Namen novemu ukazniku je, da bo priobčeval iz državnega zakonika in deželnih zakonikov zakone in naredbe za vso politično upravo bodisi v posnetku ali pa v celem obsegu, nadalje normalije in druge odredbe notranjega ministerstva, ki spadajo v javnost, potem razne strokovne vesti, judikate in književnosti, konečno osobne vesti in razpise političnih služeb. List bo imel tudi prilogo, ki se bo osobito bavila z državno veterinarsko upravo in tako na jedno stran oblastvom vseh instanc dajala navodila za njih administrativno in judicijalno delovanje, na drugo stran pa seznanjala širše občinstvo s smotri in nagibi veterinarske uprave.

Finanzwissenschaft von dr. Jos. Kaizl. Sedaj je izšel drugi del dr. Kaizlove knjige »Finančni vědy« v nemškem prevodu, ki ga je z dovoljenjem avtorjevim priskrbel iz češkega dr. A. Körner, min. tajnik in docent za narodno gospodarstvo. Prvi del prevoda iz lanskega leta, obsežen 15 pol, stoji vezan 4 K 40 h, drugi del, obsežen 18 pol, pa 5 K 20 h.

Razne vesti.

V Ljubljani, 15. marca 1901.

— (Iz kronike društva »Pravnika«.) Odbor je imel dne 26. pr. m. sejo, v kateri je društveni blagajničar poročal o finančialnem stanju in o zaostalih društveninah, odnosno naročninah. Odbor je sklenil, da se prezamudljive društvenike, odnosno naročnike opomni na njih dolžnost. Dovolile so se nekatere nagrade sotrudnikom društvenega glasila za prošlo leto. Pogovor je bil nadalje, kako pomnožiti zanimanje za »Slov. Pravnika«, in storili so se nekateri primerni sklepi. Posvetoval se je konečno odbor o rokopisih, ki bi jih bilo prirediti za nadaljevanje slovenske zbirke zakonov.

— (Za ravnopravnost slovenščine pri c. kr. najvišjem sodišči.) Slučaj, ki ga je objavil zadnji »Slov. Pravnika« o prakticiranju §-a 27 statuta za najvišje sodišče, dal je povod, da so se dnevnik »Slov. Narod«, »Slovenec« in »Edinost« vsi istega dne 26. pr. meseca obširno bavili z doslednim preziranjem, katero trpi slovenski jezik na vrhovni inštanci vzlic svoji jasni pravici že nad petdeset let. »Slov. Narod« je pisal mej drugim: »C. kr. najvišje sodišče ima svoj zakoniti statut z dne 7. avgusta 1850, drž. zak. št. 325. Tega cesarskega patenta § 27. predpisuje dobesedno: » . . . Ako se razprava ni vršila v nemškem jeziku, ampak v kakem drugem, mora najvišje sodišče svojo odločbo z razlogi vred izdati v tistem jeziku, v katerem se je razpravljalo v prvi inštanci, in pa v nemškem jeziku.« To se pravi: Ako je bila, recimo, pri ljubljanskem deželnem sodišču kazenska razprava slovenska, in ako potem pride slučaj pred najvišje sodišče v to ali ono presojo, tedaj to sodišče ne sme izdati samo nemške odločbe, temuč mora ob enem odločbo z razlogi vred izdati tudi v slovenskem jeziku. Isto velja tudi za pravde v civilnih rečeh — to je »jus strictum!« Najvišje sodišče tudi ne bi smelo ukazati spodnjim instancam, da naj one napravijo slovenski prevod nemške odločbe, temveč samo mora napraviti slovensko odločbo in takšno odposlati spodnji instanci, da jo ta le dostavi strankam. Ali si moremo misliti jasnejši zakon? Še predno smo dobili novejšo ustavo in enakopravnostni člen XIX., bila je slovenskemu jeziku na ta način pri najvišjem sodišči zajamčena pravica, gotovo le iz ozirov na dobro pravosodje. Več kot petdeset let je navedeni § 27. v zakoniti veljavi, a najvišje sodišče, za katero ta zakon velja, in katero je v prvi vrsti zavezano čuvati pravo, preziralo je vsa desetletja omenjeno določbo in to tudi dosledno tedaj, ko so v slovenskih pokrajinah postale slovenske pravde pri prvih instancah pravilo, nemške pa izjema! . . . Prečudno je za pravno državo, če se morajo parlamentarnim potom sodišča opozarjati, naj izpolnjujejo zakone. Vendar se je to moralo zgoditi pri nas. Ravno radi neizpolnjevanja §-a 27. cit. za slovenske stranke so bile v državnem zboru večkrat pritožbe, bodisi v budgetnem odseku, bodisi v zborničnih

sejah. Pravosodni minister grof Schönborn je pri neki priliki izjavil, da se teži za tem, čim preje izvesti § 27. imenovanega patenta tudi za slovenski jezik. Lansko leto se je zopet interpeliralo v tem pogledu in to ne samo v državnem zboru, temveč tudi v kranjskem deželnem zboru. Če smo prav poučeni, je pravosodni minister pl. Kindinger tudi obljubil intervencijo v ugodnem smislu. A vse to ni imelo nikacega uspeha . . . Vsi drugi nemški jeziki prihajajo v poštev, v vseh ostalih se izdajajo vrhovne odločbe, samo v slovenskem ne! . . . Zadnji čas pa se je pripetil slučaj, ki je pokazal, da najvišje sodišče tudi na izrecni predlog stranke noče izdati slovenske odločbe . . . Najvišje sodišče je z dopisom od 19. decembra 1900, št. 15.715, predlog zavrnilo, češ, da zahteva, naj se odredi slovenski odpravek sodbe, se ne da rešiti po § 16. kazenskoopravnega reda. Z drugo besedo: najvišje sodišče se je izognilo stvarni rešitvi zagovornikovega predloga in zagovorniku, kakor prej, dalo dostaviti nemško odločbo! . . . Pravniškim krogom prepuščamo, da razloge omenjenega zavrnilnega dopisa vzamejo v kritični pretres. Za nas in za celo slovensko javnost je prevažno, da najvišji sodni dvor še ni pokazal volje, izvesti ravnopravnost slovenskega jezika, katero tako določno izreka in zapoveduje specialni zakon. »Vigilantibus iura!« Dovolj dolgo je bilo naše pravo na papirji. Sedaj morajo naši zastopniki iznova v državnem zboru z odločnimi besedami zahtevati, da najvišje sodišče spoštuje in izvršuje ravnopravnost, predpisano mu v §-u 27. lastnega statuta. Slovenske stranke in njih zastopniki bodo v vsakem slučaju znali tirjati svojo pravico: slovenske odločbe najvišjega sodišča bodisi v kazenskih, kakor tudi civilnih pravnih slučajih. Ni nobenega razloga, da bi najvišje sodišče, ki leto za letom rešuje cele kope slovenskih aktov, ne izdajalo tudi po smislu zakona slovenskih sodb in sklepov. Petdeset let preziranja je več kot dovolj! — V »Slovincu« pa je pod zaglavjem »Justitia regnorum fundamentum« bilo čitati mej drugim: »Pred nami leži ravnokar izšla številka »Slov. Pravnika«, iz katere razvidimo, da imamo najlepši zakon za ravnopravnost slovenskega jezika pri najvišjem sodišču, da ga imamo že nad petdeset let, da ta zakon velja posebej za najvišje sodišče, da pa vkljub vsemu temu najvišje sodišče še dandanes prakticira tako, kakor da ali ni zakona, ali pa ne slovenskega jezika! Slučaj, ki ga objavlja naš pravniški list, je preprost, a jako poučen . . . Zagovornikov predlog je bil popolnoma stvaren in utemeljen. Ne samo, ker imamo čl. 19. o ravnopravnosti vseh narodov in jezikov v vseh uradih, temveč tudi vsled jasnega določila v statutu za c. kr. najvišji sodni dvor je zahteva, da se izda sodba najvišjega sodišča tudi v slovenskem jeziku, bila opravičena . . . Kedar torej prvo sodišče razpravlja slovensko, morajo biti dotične odločbe najvišjega sodišča tudi slovenske, tako, da že slovenske pridejo do najnižje instance, katera jih prosto dostavi strankam. Tako bi se moralo zakonitim potom goditi že od leta 1850. naprej, pa se ne godi! Pač najvišje sodišče izdaja svoje odločbe v drugih slovanskih jezikih in tudi v laškem, — samo slovenščina se je ves čas zapostavljala, in najvišje sodišče tudi v čisto slovenskih pravnih ni še izdalo svoje odločbe v slovenskem jeziku . . . Če bi bil moral najvišji sodni dvor že uradoma

izvesti § 27. za slovenski jezik sploh, bil je to storiti tem bolj zavezan, ker je v konkretnem slučaju izvedel, da stranka hoče imeti odločbo tudi v slovenskem jeziku . . . Od administrativne strani, ki si prisvaja eksekutivo v jezikovnih rečeh, ni pričakati odpomoči. Od najvišjega sodišča, kakor kaže najnovejši slučaj pa tudi ne? . . . Tacega postopanja nadalje slovenski narod ne more trpeti. Če se nič novega ne zahteva, če se tirja samo zvršitev striktnega zakona, kdo si upa ugovarjati? Stvar je iz tega povoda treba na vsak način spraviti zopet na dnevni red. Naša delegacija mora odločno nastopiti proti takemu zapostavljanju slovenskega jezika in siliti pravosodno ministerstvo na odgovor: čemu imamo zakone, ako se ne izvršujejo? Merodajni faktorji pa naj vsi pomislijo, da nič bolj ne škoduje avtoriteti države, kakor to, če sodišča ne ščitijo prava ali če celo postopajo proti jasnim zapovedim jasnih zakonov.«

— (Pravničko društvo u Zagrebu) je imelo dne 23. pr. m. svoj letni občni zbor, kateremu je predsedoval predsednik dr. Fr. pl. Burgstaller-Remetski. Tajnik g. Haladi je prečital letno poročilo, ki se vzlasti spominja lepih lanskih svečanostij povodom društvene 25letnice. Višjesodni predsednik v Zadru dr. Gertscher je na društveno prošnjo odredil, da se je vseh 34, v področje nadsodišča zaderskega spadajočih sodišč naročilo na društveni »Mjesečnik«. Društvo je sodelovalo pri pariški izložbi in prejelo priznanje z bronasto kolajno. V l. 1901. je društvo prestopilo s 660 pravnimi člani in 3 ustanovniki. Poročilo blagajnika dr. Pliverića je pokazalo, da je imelo društvo l. 1900 prejemkov 12.947 K, a izdatkov 12.359 K. Društvena glavnicca je znašala koncem leta v papirjih 14.300 K in v gotovini 93 K. Na predlog prof. dra. Šilovića je bil društveni predsednik dr. pl. Burgstaller, ki že petnajst let zaslužno vodi društvo, imenovan častnim članom. Konečno je bil ves prejšnji odbor znova izvoljen za tekoče leto.

— (Pravnická Jednota) v Pragi je imela dne 22. pr. m. svoj redni občni zbor. Iz dotičnih poročil je razvidno: društvo je imelo v l. 1900 izdatkov 10.083 K, a prejemkov 6451 K, članov je bilo 292; društvenega glasila »Pravnika« se je tiskalo 1100 izvodov, zanj prejelo 11.627 K, a izdalo 10.883 K. Za l. 1901 so bili izvoljeni: dvorni svetnik prof. dr. vitez Randa predsednikom, višjesodni svetnik K. Vyšín prvim podpredsednikom, odvetnik dr. J. Javůrek drugim podpredsednikom, sodni pristav dr. Bohuslav in avskultant dr. Pospišil tajnikoma.

— (Črnogorski imovinski zakonik) so sedaj s pomočjo samega avtorja dra. Bogišića prevedli v Petrogradu tudi na ruski jezik. Že prej je bil preveden na te jezike: nemški, francoski, španski in italijanski.

»Slovenski Pravniki« izhaja 15. dne vsacega meseca in dobivajo ga člani društva »Pravniki« brezplačno; nečlanom pa stoji za vse leto 10 K, za pol leta 5 K.

Uredništvo je v Ljubljani, v Gospodskih ulicah šte. 17; upravništvo pa v Gospodskih ulicah šte. 4.

